

Funded by the Rights, Equality and
Citizenship Programme (REC) of
the European Union

ERICA projekti

Moduuli 4: Lapsen kaltoinkohtelun riskitekijöiden ymmärtäminen

Lapsen kaltoinkohtelun riskitekijöiden ymmärtäminen: päämäärät ja tavoitteet

Päämäärät:

- Lisätä tietoa lapsen, vanhemman / hoitajan ja perheen riskitekijöistä heidän kulttuurisessa kontekstissaan ja niin kuin ne ovat kansainvälisessä tutkimuksessa esitetty
- Lisätä tietoa siitä, kuinka pandemia ja siihen reagoiminen voivat pahentaa perheen riskitekijöitä

Tavoitteet:

- Ymmärtää kuinka riskitekijät muodostuvat
- Ymmärtää miten riskitekijöitä voidaan vähentää

Mikä on riskitekijä?

- Riskitekijä kasvattaa negatiivisen lopputuleman mahdollisuutta
 - Tässä koulutuksessa puhumme lapsen kaltoinkohteluun liittyvistä riskeistä
- Miksi riskitekijöiden tunnistaminen on tärkeää:
 - Jotta voimme vähentää haavoittuvassa asemassa olevien lasten riskejä
 - Jotta yhteiskunta voisi tarjota ennaltaehkäiseviä, oikein ajoitettuja, saatavilla olevia ja tehokkaita terveys- ja sosiaalipalveluita

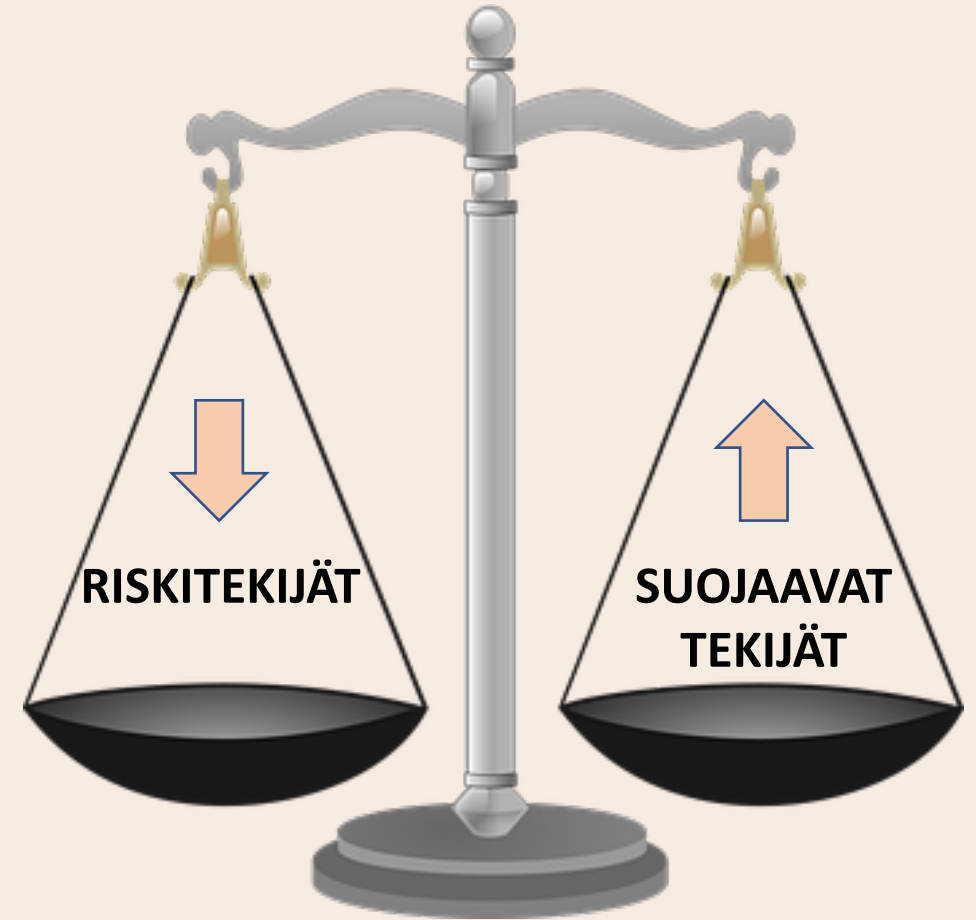
Riskitekijät vs. suojaavat tekijät

Kolikon kaksi puolta:

- Suojaavat tekijät *estävät* riskin toteutumista

Kokokuva:

- Riskitekijät kuormittavat ja työntävät alas – suojaavat tekijät nostavat ja kannattelevat

Yksi riskitekijä tai merkki ei yksin osoita, että kaltoinkohtelua olisi tapahtunut

- Lapsen ja perheen tilannetta pitää tarkastella kokonaisuutena
- Kaikkien elämäntilanne on yksilöllinen: toisilla on vahva tukiverkko, ja toiset eivät saa riittävästi tukea
- Kun yhdentyyppistä kaltoinkohtelua on todistetusti tapahtunut, on syytä epäillä myös muiden kaltoinkohtelutyyppien esiintymistä

Funded by the Rights, Equality and
Citizenship Programme (REC) of
the European Union

**Usean riskitekijän kasaantuminen kasvattaa lapsen
kaltoinkohtelun todennäköisyyttä**

**Tieto ja riskitekijöiden määrän ja luonteen arviointi
helpottavat kaltoinkohtelun tunnistamista**

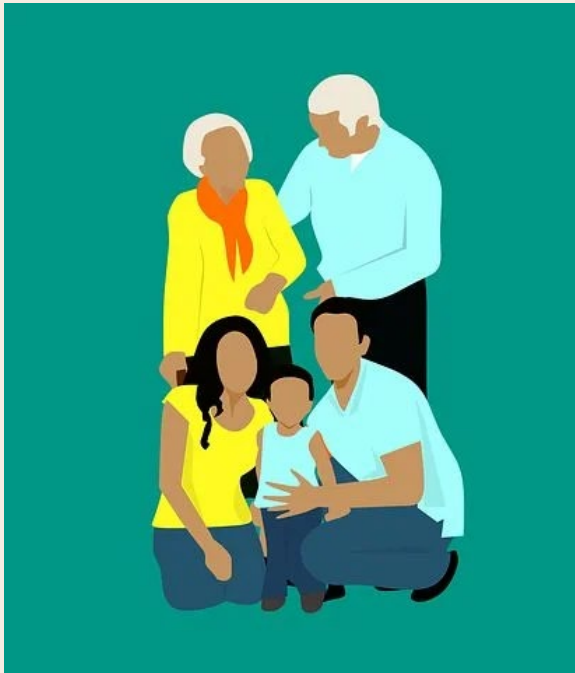
Funded by the Rights, Equality and
Citizenship Programme (REC) of
the European Union

VANHEMPAAN LIITTYVÄT RISKITEKIJÄT

Riskitekijät, jotka liittyvät:

Eri sukupolviin

- Vanhemmilla omaa kaltoinkohteluhistoriaa lapsena
- Sukupolvelta toiselle siirtynyt trauma
- Haitalliset lapsuusajan kokemukset (ACE)

Haitalliset lapsuusajan kokemukset

- Haitalliset lapsuusajan kokemukset ovat lapsuudessa tapahtuvia negatiivisia kokemuksia kuten [1, 2]:
 - Perheväkivalta
 - Vanhempien hylkäämäksi joutuminen eron tai avioeron vuoksi
 - Vanhemman mielenterveysongelmat
 - Kaltoinkohtelun uhriksi joutuminen (fyysinen, seksuaalinen ja/tai emotionaalinen)
 - Laiminlyönnin uhriksi joutuminen (fyysinen ja emotionaalinen)
 - Perheenjäsenen joutuminen vankilaan
 - Asuminen ja kasvaminen päihdeongelmaisten aikuisten kanssa

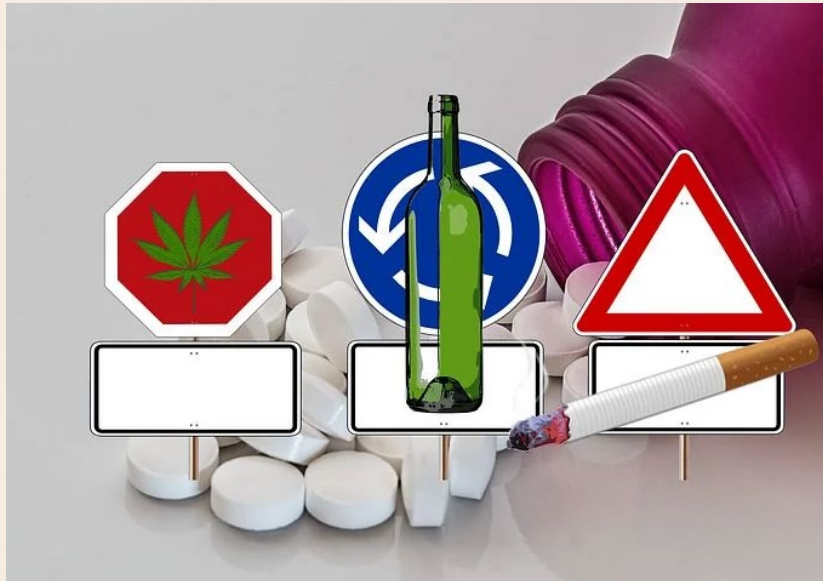

ACE – Lapsuuden haitallisten kokemusten pitkäaikaisvaikutukset

- ACE:t kasvattavat terveystriskejä, usein terveydelle vahingollisten käyttäytymismallien omaksumisen vuoksi
- Ne jotka kokevat yli 4 ACE:ta elämänsä aikana, todennäköisesti kärsivät seuraavista:
 - Huono ravinnonsaanti ja todennäköisyys sairastua krooniseen sairauteen, kuten sydänsairauksiin ja 2.tyypin diabetekseen
 - Harjoittavat väkivaltaa sekä saattavat joutua väkivallan uhriksi
 - Terveydelle vahingollista käyttäytymistä, kuten riskijuomista, tupakointia, huumeiden käyttöä sekä suojaamatonta seksiä
 - Joutuvat tekemisiin virkavallan kanssa ja/tai ovat olleet vankilassa

Riskitekijät, jotka liittyvät:

Vanhempien päihteiden käyttöön

- Päihteiden käyttö
- Tupakointi

Vanhempien omaan terveyteen

- Krooninen tai akuutti sairaus
- Mielensterveysongelmat

Funded by the Rights, Equality and
Citizenship Programme (REC) of
the European Union

Vanhempien psyykkisiin resursseihin

- Emotionaalinen epäkypsyys
- Ongelmia selvitä haastavasta tilanteesta
- Emotionaalinen kylmyys
- Hoito-ohjeiden noudattamatta jättäminen

Vanhempien ylireagointiin

- Ylisuojelevuus
- Lapseen kohdistuvat epärealistiset odotukset

Kasvatustyyliin

- Isän tai äidin vähäinen osallistuminen lapsenhoitoon
- Autoritaarinen kasvatustyyli ja siihen liittyvät kuritusmenetelmät

Münchausenin Syndrooma by Proxy = Keksitty tai aiheutettu sairaus (Fabricated or Induced Illness=FII)

- Lapsi on alle 2-vuotias
- Vanhempi väkivallan aiheuttajana
- Sisarusten monimutkainen sairaushistoria (kuten paljon lääkärikäyntejä) tai sisaruksen äkillinen kuolema

Funded by the Rights, Equality and
Citizenship Programme (REC) of
the European Union

Vanhempien sosiaaliseen kontekstiin liittyvät riskitekijät

- Alhainen koulutustaso
- Nuori ikä
- Yksinhuoltajuus
- Avioero
- Ei-toivottu raskaus tai raskauden kieltäminen
- Virkavallan kanssa asiointi
- Vanhempien sosiaalisen tukiverkoston puuttuminen
- Tapaamisiin usein saapumatta jättäminen

Funded by the Rights, Equality and
Citizenship Programme (REC) of
the European Union

PERHEESEEN LIITTYVÄT RISKITEKIJÄT

Funded by the Rights, Equality and
Citizenship Programme (REC) of
the European Union

Perheen sosiaaliseen kontekstiin liittyvät tekijät

- Monilapsisuus
- Alhainen tulotaso
- Sosioekonomiset vähäosaisuus
- Lastensuojelun kanssa asiointi
- Ahdas asuminen
- Riippuvuus hyvinvointipalveluista
- Työttömyys
- Lähisuhdeväkivalta
- Vanhempien haluttomuus keskustella terveydenhuollon ammattilaisten kanssa
- Perheen sosiaalinen eristäminen tai syrjäytyminen

Funded by the Rights, Equality and
Citizenship Programme (REC) of
the European Union

Riskitekijät, jotka liittyvät:

Perheen emotionaaliseen ilmapiiriin

- Stressi tai kriisi
- Riitely
- Perheen sisäinen yhteenkuulumattomuuden tunne
- Lapsen ja vanhemman vähäinen kanssakäyminen

Perheen sosiaaliset taidot ja tukiverkosto

- Huono empatiakyky yleisesti ja perheen sisällä
- Sosiaalisen tukiverkoston puuttuminen

Funded by the Rights, Equality and
Citizenship Programme (REC) of
the European Union

VIDEO: LAPSIIN LIITTYVÄT RISKITEKIJÄT

Lapsen fyysiseen ja psyykkiseen kehitykseen liittyvät riskitekijät

- Raskauteen tai synnytykseen liittyvät komplikaatiot: ennenaikainen synnytys, alhainen syntymäpaino
- Erikoistarpeet, jotka kuormittavat huoltajaa, kuten vamma, mielenterveysongelmat ja krooninen sairaus
- Kognitiiviset ongelmat ja emotionaaliset häiriöt
- Heikko kielen kehitys
- Nuori ikä
- Lapsen ravistelun riskitekijät: ennenaikaisesti syntynyt vauva, kaksoset

Funded by the Rights, Equality and
Citizenship Programme (REC) of
the European Union

Riskitekijät, jotka liittyvät:

Lapsen käytökseen:

- Käytösongelmat, kuten uhma ja tottelemattomuus
- Lapsi itkee paljon
- Lapsen ärtyneisyys
- Lapsi laukaisee vanhemman omia negatiivisia lapsuusmuistoja
- Lapsi ei pidä vanhemmasta tai hylkii vanhempaa
- Lapsi loukkaa vanhempaa tai ei elä vanhemman odotusten mukaisesti

Lapsen sosiaalinen ympäristö

- Heikko koulumenestys

Funded by the Rights, Equality and
Citizenship Programme (REC) of
the European Union

Kaltoinkohteluun liittyvien riskitekijöiden yhdistelmät:

- Vanhempien masennus, alkoholin väärinkäyttö ja lähisuhdeväkivalta
- Vanhempien eristäytyminen, tunne- ja viestintäongelmat
- Alhaiset tulot, sosiaalisen tukiverkoston puute, yksinhuoltajaperhe, vanhemman lapsena kokema kaltoinkohtelu
- Äidin raskaudenaikainen tupakointi, yli kaksilapsiset perheet, alhainen syntymäpaino

Funded by the Rights, Equality and
Citizenship Programme (REC) of
the European Union

Kaltoinkohteluun liittyvien riskitekijöiden yhdistelmät:

- Vanhempien alhainen koulutustaso, raskauden aikaisten neuvolapalveluiden sivuuttaminen, yksinhuoltajuus, useat synnytykset, tupakointi, monilapsiset perheet

Funded by the Rights, Equality and
Citizenship Programme (REC) of
the European Union

Kohti lapsen kaltoinkohtelun estämistä

- Vaikka olisi tullut kaltoinkohdelluksi lapsena, se ei välttämättä tarkoita, että itse kaltoinkohtelee lapsia tulevaisuudessa
- Valitettavasti kaikki eivät kuitenkaan pysty katkaisemaan lapsena kokemaansa kaltoinkohtelun kierrettä
- Ammattilaiset ovat avainasemassa ohjeistaakseen vanhempia tämän kierteen katkaisemisessa

Lapsen kaltoinkohtelun estämiseksi

- ACE: n ja trauman seulonta on olennainen osa traumatietoisempaa lähestymistapaa hoitoon
- **Muista:**
 - Seulonnan tulisi olla ammattilaisten tekemää
 - Seulonta ei ole ACE:n diagnostinen työkalu, mutta se voi osoittaa lapsen/perheen tuen tarpeen
- Esimerkki ACE-seulontatyökaluista:
[Technical assistance tool for screening for adverse childhood experiences and trauma](#)

Funded by the Rights, Equality and
Citizenship Programme (REC) of
the European Union

MITEN PANDEMIA VOI PAHENTAA PERHEESSÄ JO OLEMASSA OLEVIA RISKEJÄ

Pandemian aikaiset riskit perheessä

- Lasten kaltoinkohtelun riski kasvaa luonnon- tai ihmisen aiheuttaman katastrofin aikana (kuten pandemia tai lama)
- Samalla tavalla kuin katastrofit lisäävät mielenterveys- ja päihdeongelmien riskiä, lisäävät ne myös lähisuhdeväkivallan riskiä
- Lasta hoitavan emotionaaliset ja henkiset resurssit ovat koetuksella, kun hänellä on korkea stressitaso

Funded by the Rights, Equality and
Citizenship Programme (REC) of
the European Union

Pandemian aikaiset riskit perheessä

Solantaus et al. 2004, p. 425 [3]:

***“makrososiaaliset muutokset voivat
vaikuttaa yhteiskunnan pienimpiin
jäseniin, lapsiin”***

Pandemian aikaiset riskit perheessä

Karanteeni ja sosiaalinen eristäytyminen

- Pandemian aikaisella karanteenilla on negatiivisia psyykkisiä vaikutuksia, mukaan lukien posttraumaattiset stressioireet, sekavuus ja viha
- Pitkään kestävä karanteeni aiheuttaa esimerkiksi infektiopelkoja, turhautumista, ikävystymistä, taloudellisia menetyksiä, leimautumista
- Kasvattaa naisiin ja lapsiin kohdistuvan väkivallan riskiä lisäämällä naisten ja lasten päivittäistä altistumista mahdollisille väkivallan tekijöille

Funded by the Rights, Equality and
Citizenship Programme (REC) of
the European Union

Pandemian aikaiset riskit perheessä

Taloudellinen epävarmuus

- Taloudellinen paine perheessä liittyy lisääntyvään vanhempien psyykkiseen stressiin sekä ankaraan vanhemmuuteen. Tätä on havaittu eri väestöryhmissä, mukaan lukien erilaiset etniset taustat, perheen rakenteet ja maantieteelliset sijainnit.

Funded by the Rights, Equality and
Citizenship Programme (REC) of
the European Union

Pandemian aikaiset riskit perheessä

Taloudellinen epävarmuus

- Taloudellisten vaikeuksien vaikutukset vaihtelevat perheissä, riippuen perheiden taloudellisesta tilanteesta ennen pandemiaa
- On todettu, että taloudellisen stressin ja lapsen hoitajan mielenterveyden välinen yhteys on vahvempi pienituloisten perheiden äideillä verrattuna keskituloisiin perheisiin

Pandemian aikaiset riskit perheessä

Häiriöt päivittäisissä rutiineissa

- Perheen päivärutiineissa saattaa olla dramaattisia muutoksia:
 - Sosiaalinen ja fyysinen eristäytyminen (esim. lapset kotikoulussa ja vanhemmat etätöissä)
- On tutkimustietoa siitä, että ankara vanhemmuus perheessä vallitsevan kaaoksen aikana, saattaa vaikuttaa sisarusten keskinäisen suhteen laatuun
- Stressin aikana perheen sietokyvyn ydin on rutiinit ja rituaalit

Suomen tilanteesta

- Päihteiden käyttö ja mielenterveysongelmat ovat koronan aikana lisääntyneet
- Riskissä ja em. syistä vaikeuksissa olevat vauvaperheet näyttävät kuitenkin palveluista kadonneen:
Keväällä ja vielä alkukesästä neuvoloiden rajattu toiminta näkyy todennäköisesti viiveellä
→ Perheitä ei ole tunnistettu eikä ohjattu palvelujen piiriin.
- Päihteitä käyttävien äitien kuntoutus on laskenut romahdusmaisesti, mikä johtuu kuntien taloustilanteesta.
- Poliisin korona-ajan Pysähdy!-kampanjan havaintoja:
 - yleisissä tiloissa pahoinpitelyt ovat ravintoloiden aikaisen sulkeutumisen takia vähentyneet, mutta on merkkejä siitä, että väkivalta yksityisasunnoissa on lisääntynyt
 - koronatilanteen aikana erityisesti korostuneita ilmiöitä: mielenterveysongelmat, päihdeongelmat, lähisuhdeväkivalta, nettipetokset ja liikenneturvallisuus

Katso:

- [Ensi- ja turvakotien liitto blogi](#)
- [THL Koronaepidemian vaikutukset hyvinvointiin, palveluihin ja talouteen](#)
- [HS 30.11.2020 Rajoitukset ovat siirtäneet poliisien keikat yksityisasuntoihin](#)

Lähteet

1. Bellis, Mark A., Helen Lowey, Nicola Leckenby, Karen Hughes, and Dominic Harrison. "Adverse childhood experiences: retrospective study to determine their impact on adult health behaviours and health outcomes in a UK population." *Journal of Public Health* 36, no. 1 (2013): 81-91.
2. Hughes, Karen, Mark A. Bellis, Katherine A. Hardcastle, Dinesh Sethi, Alexander Butchart, Christopher Mikton, Lisa Jones, and Michael P. Dunne. "The effect of multiple adverse childhood experiences on health: a systematic review and meta-analysis." *The Lancet Public Health* 2, no. 8 (2017): e356-e366.
3. Solantaus T, Leinonen J & Punamäki R-L. 2004. Children's Mental Health in Times of Economic Recession: Replication and Extension of the Family Economic Stress Model in Finland. *Developmental Psychology* 40(3), 412-429.

Lisälähteet

- Akerhurst, R. (2015) Child neglect identification: The health visitor's role. *Community Practitioner* 88(11), 38–42
- Asmussen K, Fischer F, Drayton E & McBride T. 2020. Adverse childhood experiences What we know, what we don't know, and what should happen next. Early Intervention Foundation. <https://www.eif.org.uk/report/adverse-childhood-experiences-what-we-know-what-we-dont-know-and-what-should-happen-next>
- Bernet W (pääasiainen kirjoittaja). Practice Parameters for the Forensic Evaluation of Children and Adolescents Who May Have Been Physically or Sexually Abused. *Child & Adolescent Psychiatry* 1997; 36: 423–442
- Bethea L. Primary Prevention of Child Abuse. *American Family Physician* 1999; 59: 1577–1585.
- Brown J, Cohen P, Johnson JG & Salzinger S. A longitudinal analysis of risk factors for child maltreatment: findings of a 17-year prospective study of officially recorded and self-reported child abuse and neglect. *Child Abuse & Neglect* 1998; 22: 1065– 1078.
- DiLauro M D. Psychosocial Factors Associated with Types of Child Maltreatment. *Child Welfare League of America* 2004; 83: 69–99.
- English DJ. The Extent and Consequences of Child Maltreatment. *Protecting Children from Abuse and Neglect* 1998; 8: 39–53
- Ertem IO, Leventhal JM & Dobbs S. Intergenerational continuity of child physical abuse: how good is the evidence? *The Lancet* 2000; 356(2) 814–819.
- Fulton D. Early recognition of Munchausen syndrome by proxy. *Critical Care Nursing Quarterly* 2000; 23 (2): 35–42.
- Galvin HK, Newton AW & Vandeven AM. Update on Munchausen syndrome by proxy. *Current Opinion in Pediatrics* 2005; 17: 252–257.
- ITLA. Itsenäisyyden juhluvuoden lastensäätiö (<https://itla.fi>). Riskitekijä – epäonnistunko varmasti. BLOGI – 26.08.2020.
- Kayama M, Sagami A, Watanabe Y, Senoo E & Ohara M. Child Abuse Prevention in Japan: An Approach to Screening and Intervention with Mothers. *Public Health Nursing* 2004; 21: 513–518.
- Kivitie-Kallio S & Tupola S. Ravistellun vauvan oireyhtymä. *Duodecim* 2004; 120: 2306–2312

Riskitekijöihin liittyvät lähteet

- Locke TF & Newcomb MD. Child Maltreatment, Parent Alcohol- and Drug-Related Problems, Polydrug Problems, and Parenting Practices: A Test of Gender Differences and Four Theoretical Perspectives. *Journal of Family Psychology* 2004; 18(1): 120–134
- McAllister M. Domestic Violence: A Life-Span Approach to Assessment and Intervention. *Primary Care Practice* . 2000; 4: 174–189.
- Meinck, F., Cluver, L., Boyes, M. & Mhlongo, E. (2015) Risk and Protective Factors for Physical and Sexual Abuse of Children and Adolescents in Africa: A Review and Implications for Practice. *Trauma, Violence, & Abuse*. 16(1), 81–107.
- Mollerstrom WW, Patchner MA & Milner JS. Family Functioning and Child Abuse Potential. *Journal of Clinical Psychology* 1992; 48 (4): 445–453
- Murphey DA & Braner M. Linking Child Maltreatment Retrospectively to Birth and Home Visit Records: An Initial Examination. *Child Welfare League of America* 2000. LXXIX, #6, November/December). 711–728.
- Nair P, Schuler ME, Black MM, Kettinger L & Harrington D. 2003. Cumulative environmental risk in substance abusing women: early intervention, parenting stress, child abuse potential and child development. 2003; *Child Abuse & Neglect* 27: 997– 1017.
- Newton AW & Vandeven AM. Update on child maltreatment with a special focus on shaken baby syndrome. *Current Opinion in Pediatrics* 2005; 17: 246–251.
- Paavilainen E & Tarkka M-T. Definition and Identification of Child Abuse by Finnish Public Health Nurses. *Public Health Nursing* 2003; 20: 49–55.
- Peck MD & Priolo-Kapel D. Child Abuse by Burning: A review of the Literature and an Algorithm for Medical Investigation. *The Journal of Trauma, Injury, Infection and Critical Care* 2002; 53, 1013–1022.
- Perez-Albeniz A & de Paul J. Gender differences in empathy in parents at high- and low-risk of child physical abuse *Child Abuse & Neglect* 2004; 28 (3), 289–300
- Reijneweld SA, van der Wal MF, Brugman E, Hira Sing RE, Verloove-Vanhorick SP. Infant crying and abuse. *The Lancet* 2004; 364(9): 1340–1342.

Riskitekijöihin liittyvät lähteet

- Ricci L, Giantris A, Merriam P, Hodge S & Doyle T. Abusive head trauma in Maine infants: medical, child protective, and law enforcement analysis. *Child Abuse & Neglect* 2003; 27: 271–283.
- Rumm PD, Cummings P, Krauss MR, Bell MA & Rivara FP. Identified spouse abuse as a risk factor for child abuse. *Child Abuse & Neglect* 2000; 24: 1375–1381.
- Sprang G, Clark JJ & Bass S. Factors that contribute to child maltreatment severity: a multi-method and multidimensional investigation. *Child Abuse & Neglect* 2005; 29: 335–350
- Tajima EA. Correlates of the Co-Occurrence of Wife-Abuse Among a Representative Sample. *Journal of Family Violence* 2004; 19(6) 399–410.
- Tenney-Soeiro R & Wilson C. An update on child abuse and neglect. *Current Opinion in Pediatrics* 2004; 16 233–237.
- Thomas K. Munchausen Syndrome by Proxy: Identification and Diagnosis. *Journal of Pediatric Nursing* 2003; 18 (3), 174–180.
- Toomey S & Bernstein H. Child abuse and neglect: prevention and intervention. *Current Opinion in Pediatrics* 2001; 13: 211–215.
- Tupola S & Kallio P. Lasten fyysinen pahoinpitely – diagnostiikka, menettelytavat ja seuranta. *Suomen Lääkärilehti* 2004; 59(40), 3749–3755.
- Väisänen L & Väisänen E. Perheväkivallan uhrin kohtaaminen lääkärin työssä. *Suomen Lääkärilehti* 2000; 55(24–26), 2655–2659.
- White, OG., Hindley, N. & Jones, DP. (2015) Risk factors for child maltreatment recurrence: An updated systematic review. *Medicine, Science and the Law* 55(4), 259–277.
- Yates, G. & Bass, C. (2017) The perpetrators of medical child abuse (Munchausen Syndrome by Proxy) – A systematic review of 796 cases. *Child Abuse & Neglect*. 72, 44–53.

Pandemian vaikutuksiin liittyvät lähteet

- Brooks, S. K., Webster, R. K., Smith, L. E., Woodland, L., Wessely, S., Greenberg, N., & Rubin, G. J. (2020). The psychological impact of quarantine and how to reduce it: Rapid review of the evidence. *The Lancet*, 395, 912–920. [http://dx.doi.org/10.1016/S0140-6736\(20\)30460-8](http://dx.doi.org/10.1016/S0140-6736(20)30460-8)
- Brooks-Gunn J, Schneider W, & Waldfogel J. 2013. The great recession and the risk for child maltreatment. *Child Abuse & Neglect* 37, 721-729.
- Harrist, A. W., Henry, C. S., Liu, C., & Morris, A. S. (2019). Family resilience: The power of rituals and routines in family adaptive systems. In B. H. Fiese, M. Celano, K. Deater-Deckard, E. N. Jouriles, & M. A. Whisman (Eds.), *APA handbook of contemporary family psychology: Foundations, methods, and contemporary issues across the lifespan* (pp. 223–239). <http://dx.doi.org/10.1037/0000099-013>
- Schneider W, Waldfogel J & Brooks-Gunn J. 2017. The great recession and risk for child abuse and neglect. *Children and Youth Services Review* 72, 71-81.
- Kretschmer T & Pike A. 2009. Young children’s sibling relationship quality: distal and proximal correlates. *The Journal of Child Psychology and Psychiatry* 50(5), 581-589.
- Masarik AS & Conger RD. 2017. Stress and child development: a review of the Family Stress Model. *Current Opinion in Psychology* 13, 85-90.
- Neppl TK, Senia JM & Donnellan MB. 2016. Effects of economic hardship: Testing the Family Stress Model Over Time. *Journal of Family Psychology* 30, 12–21.
- Peterman, A., Potts, A., O’Donnell, M., Thompson, K., Shah, N., Oertelt-Prigione, S., & Gelder, N. V. (2020). *Pandemics and violence against women and children*. Washington, DC: Center for Global Development. Retrieved from <https://www.cgdev.org/publication/pandemics-and-violence-against-women-and-children>
- Ponnet K. 2014. FinancialsStress, parent functioning and adolescent problem behavior: An actor–partner interdependence approach to family stress processes in low-, middle-, and high-income families. *Journal of Youth Adolescence* 43, 1752–1769.
- Prime H, Wade M & Browne DT. 2020. Risk and resilience in family well-being during the COVID-19 pandemic. *American Psychologist* 75(5), 631-643
- Usher K, Bhullar N, Durkin J, Gyamfi N & Jackson D. 2020. Family violence and COVID-19: Increased vulnerability and reduced options for support. *International Journal of Mental Health Nursing*. Advance online publication. <http://dx.doi.org/10.1111/inm.12735>
- Vetter S, Rossegger A, Rossler W, Bisson JI & Endrass J. 2008. Exposure to the tsunami disaster, PTSD symptoms and increased substance use—An Internet based survey of male and female residents of Switzerland. *BMC Public Health*, 8, 92. <http://dx.doi.org/10.1186/14712458-8-92>

Funded by the Rights, Equality and
Citizenship Programme (REC) of
the European Union

